

RACISME IS TEGEN ONS
EN TEGEN ALLES WAT WIJ WILLEN **ABWW**

KRONIEK

Cultural Diversity in Trade Unions: a Challenge to the Class Identity? International Seminar on Trade Unions and Cultural Diversity

**Verslag van een colloquium aan het Hoger Instituut voor de Arbeid,
6 en 7 februari 1997**

De hernieuwde belangstelling voor fenomenen als nationalisme en etniciteit blijkt ook uit de verschillende studiedagen en debatten rond het onderwerp. Bijzonder interessant in het kader van ons themanummer was het internationaal seminarie dat op 6 en 7 februari door het HIVA werd georganiseerd, in samenwerking met de European Centre for Workers' Questions, en gecoördineerd door dr. P. Pasture en J. Wets. Het seminarie kadert in een breed internationaal onderzoeksprogramma getiteld: "The Culture Shock. Labour and the Integration of Europe". Opzet van dit onderzoeksprogramma is om in verschillende internationale seminars na te gaan in welke mate de collectieve identiteit van de arbeiders als "klasse" doorkruist werd en wordt door andere factoren en welke gevolgen dit heeft op de collectieve actie.

In een vorig seminarie (december 1995) werd in die zin de impact van het nationalisme op de arbeidersbeweging bestudeerd. Een opzet dat hernomen werd in dit seminarie, maar vanuit een ander perspectief. Centrale vraag was nu hoe vakbonden omgaan met culturele diversiteit en dit vanuit een dubbel perspectief: namelijk de houding van de vakbond ten opzichte van regionale verschillen (binnen eenzelfde nationale context) en ten opzichte van vreemde arbeidskrachten. Wat de regionale verschillen betreft, werden België, Italië, Spanje en Duitsland (de integratie van de Oostbloklanden) belicht. Voor de houding van de vakbonden ten opzichte van immigranten waren er sprekers uit Frankrijk, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, Italië, België en Nederland uitgenodigd.

Het is niet de bedoeling hier een exhaustief verslag te geven over het hele colloquium (dat later hoe dan ook gepubliceerd wordt door het HIVA). Wij gaan hier wel dieper in op het referaat van prof. dr. Rinus Penninx (directeur van het Instituut voor Migratie en Etnische Studies in Amsterdam) die verslag deed van een comparatief onderzoek naar de houding van vakbonden ten opzichte van migranten in verschillende West- en Noord-Europese landen. Daarnaast publiceren we ook het referaat van prof. dr. A. Martens, arbeids-socioloog aan de KUL, omwille van de zeer heldere en bevattelijke benadering van de problematiek in België.

Verslag van het referaat van prof. dr. R. Penninx

Paule Verbruggen, wetenschappelijk medewerkster AMSAB

Prof. Penninx gaf eerst wat toelichting bij het opzet en het verloop van het onderzoek. De aanzet voor de comparatieve studie over de houding van de vakbonden ten opzichte van immigranten ging uit van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) in Amsterdam. De coördinatie en praktische uitvoering werd toevertrouwd aan prof. dr. R. Penninx en aan Judith Roosblad van het Instituut voor Migratie en Etnische Studies. Zij nodigden 8 experts uit van even zoveel landen (België, Duitsland, Frankrijk, Nederland, Oostenrijk, Verenigd Koninkrijk, Zweden, Zwitserland) voor een eerste workshop rond het concept van het onderzoek. In een volgende workshop werden de conclusies van het onderzoek besproken. Spijtig genoeg bleek België geen paper klaar te hebben.

Centrale vraagstelling van het onderzoek was de volgende: de min of meer parallele ontwikkelingen op politiek en sociaal-economisch vlak in die 7 landen doen vermoeden dat er parallele reacties waren van de vakbonden tegenover het fenomeen van de immigratie na de Tweede Wereldoorlog.

Bij de analyse werd uitgegaan van drie mogelijke dilemma's:

- Hebben de vakbonden meegewerkt met het beleid inzake immigratie of hebben ze geprotesteerd tegen het aanwenden van vreemde arbeidskrachten (*resist or cooperate*)?
- Hebben ze die vreemde werknemers geïntegreerd in hun werking of hebben ze hen uitgesloten van de privileges die autochtone werknemers wel genoten (*inclusion or exclusion*)?
- In het geval van "*inclusion*", hebben ze een algemene behandeling toegepast ("alle

werknemers zijn gelijk") of een behandeling die beantwoordde aan de specifieke noden van de migranten (*general or specific treatment*)?

Uit de eerste resultaten van het onderzoek blijkt dat de reacties van de vakbonden zeer uiteenlopend waren.

Resist or cooperate?

- In Duitsland, Zweden en Nederland, niet toevalig die landen waar de vakbonden zeer sterk betrokken zijn bij de sociaal-economische besluitvorming, opteerden de vakbonden voor samenwerking met het beleid. Wel probeerden ze voorwaarden op te leggen en stelden zij het beleid verantwoordelijk voor de uitbouw van voldoende voorzieningen (huisvesting, onderwijs, gelijke kansen wat beloning betreft...).
- In Zwitserland werd geopteerd voor samenwerking, maar vanuit een zwakkere positie vermits de vakbonden er weinig betrokken zijn bij de besluitvorming. Het immigratiesysteem dat de regering daar creëerde, benadrukte echter sterk het tijdelijke karakter van de immigratie (immigranten waren een soort seizoenarbeiders), bijgevolg werd het door de vakbonden gunstig geëvalueerd (niet competitief voor de lokale arbeidsmarkt).
- In Oostenrijk, waar de vakbonden zeer nauw geïntegreerd zijn in het beleid, boden ze hevig verzet tegen de immigratie van werkkrachten. Bijgevolg werden de quota zo laag mogelijk gehouden zowel qua tijd (maximum 1 jaar) als qua aantal.
- In Frankrijk, waar de vakbonden dan weer versplinterd zijn en weinig betrokken bij het beleid, was de reactie verdeeld. Een deel van de vakbonden verzette zich tegen immigratie, een ander deel pleitte voor vrij verkeer van werknemers, vanuit de internationale ideologie van arbeiderssolidariteit.

- Tenslotte is er dan nog het Verenigd Koninkrijk waar immigratie geen economisch, maar veeleer een politiek fenomeen is, in het kader van het Commonwealth.

Na 1975 veranderde het karakter van de immigratie in die zin dat steeds meer illegalen en vluchtelingen de Noord- en West-Europese landen binnensijpelden. Hier stelt prof. Penninx bij alle vakbonden een ambivalente houding vast: enerzijds onderstrepen ze dat het recht op arbeid van de vluchtelingen niet kan genegeerd worden, anderzijds pleiten ze voor het beperkt houden van het aantal illegalen en vluchtelingen.

Exclusion or inclusion?

Er zijn geen voorbeelden van regelrechte uitsluiting van immigranten, maar wel zeer sterke gradaties wat "*inclusion*" betreft.

- In Oostenrijk kan men van "*non-inclusion*" spreken: de vreemde arbeiders hebben daar duidelijk veel minder rechten dan de autochtonen.
- In Zweden en Duitsland (2 landen met een zeer hoge graad van syndicalisatie) hebben vreemde werknemers toegang tot alle faciliteiten.

De andere landen zitten daar wat tussenin.

General or specific treatment?

Hier stelt prof. Penninx dikwijls dezelfde houding vast, maar vanuit een andere argumentatie.

- Oostenrijk: neemt opnieuw een zeer extreme positie, in die zin dat geen enkele van de specifieke noden van immigranten wordt erkend omdat de premisse is dat immigranten geen gelijke rechten kunnen hebben.
- Verenigd Koninkrijk: daar gaan de vakbonden ervan uit dat er geen specifieke behandeling nodig is voor immigranten omdat alle arbeiders gelijke rechten hebben.

- In een land als Zweden worden wel specifieke maatregelen uitgewerkt voor de immigranten.

Wat men ook vaststelt is dat in vele landen de vakbonden zich officieel uitspreken tegen racisme, maar dat dit in de praktijk dikwijls anders uitpakt. Interessant is ook de vaststelling dat er een duidelijk verschil in aanpak is tussen christelijke en andere (sociaal-democratische) vakbonden in die zin dat de eerste meer inspanningen leverden naar integratie van vreemde arbeidskrachten toe (een tendens die trouwens ook in de bijdrage van F. Caestecker wordt aangegeven en waarop prof. A. Martens in zijn referaat ook dieper ingaat).

In zijn voorlopige - want de studie is nog niet afgewerkt - conclusie stelt Penninx vast dat factoren als economische marktvoorwaarden, specifieke karakteristieken van immigranten (religie,...), syndicalisatiegraad, niet opgaan om de houding van de vakbonden ten opzichte van immigratie te verklaren. Wat daarentegen wel zeer belangrijk blijkt is de historische context en de mate waarin vakbonden zich in het systeem geïntegreerd hebben.

Wat ik in deze uiteenzetting wel een beetje miste, is een meer concrete benadering van het beleid van de vakbonden in de verschillende landen. Hoe vertaalde hun standpunt over immigranten zich in hun structuren, hun acties, enz... In die zin is de bijdrage van prof. A. Martens een verrijkende aanvulling op deze studie.